

ŞAĞIRD FƏALİYYƏTİNİN ƏSAS MƏZMUN STANDARTININ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ BARƏDƏ

Nəbi Mahmudov,
*Bakı şəhəri 83 nömrəli məktəb-liseyin direktoru,
fizika-riyaziyyat elmləri namizədi*

Açar sözlər: fəaliyyətin izlənilməsi, rubrik, siniflər üzrə rubrikin səviyyələri arasında əlaqə.

Ключевые слова: прослеживание действий, рубрика, связь между уровнями рубрики по классам.

Key words: *pursue of the activities, rubric, connection among levels of rubrics on classes.*

Millətin gələcəyini onun təhsilində görən Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyevin 1999-cu ildə “Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı”nın qəbul edilməsi ilə bağlı imzaladığı Sərəncamla ölkəmizin təhsil sistemində islahatların aparılmasına start verildi. Bu məqsədlə ilkin olaraq Azərbaycan hökuməti ilə Dünya İnkişaf Assosiasiyası arasında Kredit sazişi imzalandı və müvafiq Fəaliyyət Planı hazırlandı. Sistemli şəkildə həyata keçirilən fəaliyyətlərin nəticəsi olaraq 2006-cı ildə Respublika Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə “Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulumu)” təsdiq olundu. Bu Milli Kurikulum əsasında ibtidai təhsil səviyyəsinin I sinifləri üçün tərtib olunmuş nümunə dərsləklər Təhsil nazirinin əmri ilə 2007/2008-ci dər ilində ölkənin seçilmiş ümumtəhsil məktəblərində eksperiment qaydasında tədris edildi. Aparılan eksperimentin nəticələri təhlil edilərək ümumiləşdirildi və növbəti tədris ilindən yeni dərsləklərin tətbiq olunması qərara alındı.

Artıq 2008/2009-cu tədris ilindən respublikanın ümumtəhsil məktəblərinin I siniflərindən təlim prosesi yeni təhsil standartı və proqramları (kurikulumları) əsasında yazılmış yeni dərslək komplektlərindən – şagirdlər üçün dərsləklər və müəllimlər üçün metodik vəsaitlərdən istifadə olunmaqla həyata keçirilir. Yeni dərslək komplektlərinin tətbiq edilməsi bu siniflərdə şagirdlərin dərslər (cari, gündəlik) fəaliyyətinin və tədris vahidləri (bölmələr, fəsillər) üzrə nailiyyət səviyyəsinin qiymətləndirilməsi üçün yeni normativ hüquqi sənədlərin hazırlanmasını zəruri etdi. “Azərbaycan Respublikasının ümumi təhsil sistemində qiymətləndirmə Konsepsiyası” hazırlandı və hökumət tərəfindən qəbul olundu. Hazırda yeni fənn kurikulumları istifadə edilən siniflərdə şagirdlərin bacarıq və nailiyyət səviyyəsinin qiymətləndirilməsi “Ümumi təhsil məktəblərində məktəbdaxili qiymətləndirmənin aparılması üçün müvəqqəti Təlimat” əsasında həyata keçirilir (5). Bu siniflərdə şagirdlərin gündəlik qiymətləndirilmə şəklində deyil, fəaliyyətin sözlə qiymətləndirilməsi şəklində, sözlə qiymət-

ləndirmə isə şagirdin fəaliyyətinin müəllim tərəfindən müvafiq məzmun standartına uyğun olaraq təyin olunmuş təlim məqsədləri əsasında aspektlər üzrə izlənilməsi – dərsdə əldə etdiyi biliyin bacarığa çevrilmə səviyyəsinin müəyyən edilməsi şəklində aparılır. Bunun üçün müəllim tərəfindən dörd səviyyəli (I-IV səviyyələrdə) rubriklər hazırlanır. Burada I səviyyə şagirdin nail olacağı biliyin bacarığa çevrilməsinin ən aşağı, IV səviyyə isə onun ən yüksək səviyyəsini təyin edir. Aralıq səviyyələr adlanan II-III səviyyələr isə I və IV səviyyələrə əsasən müəyyən olunur. Bu zaman şagirdin II (III, IV) səviyyə üzrə bacarıq səviyyəsinin onun I səviyyəyə aid bacarıq səviyyəsindən iki (üç, dörd) dəfə üstün olduğu qəbul edilir. Analoji olaraq II (III, IV) səviyyəyə aid qiymətləndirmə tapşırığının I səviyyəyə aid qiymətləndirmə tapşırığından iki (üç, dörd) dəfə çətin olduğu nəzərə alınır.

Biz şagirdin dərstdə fəaliyyətinin eyni əsas məzmun standartının ardıcıl siniflər üzrə alt standartları əsasında izlənilməsi və bacarıq səviyyəsinin qiymətləndirilməsi üçün tərtib edilən rubriklərin səviyyələri arasında əlaqəni təyin edəcəyik. Bu məqsədlə əvvəlcə “I. Ədədlər və əməllər” məzmun xəttinin I-IX siniflər üzrə 1.1 əsas və onların müvafiq alt məzmun standartlarını nəzərdən keçirək: [3, s. 80, 84, 88, 92, 97, 101, 105, 109, 113].

Qəbul edilmiş sənədlər əsasında tərtib edilmiş aşağıdakı cədvəldən ümumi orta təhsil səviyyəsində riyaziyyat fənninin “I. Ədədlər və əməllər” məzmun xəttinə aid

Məzmun xətti: I. Ədədlər və əməllər		
I-IX siniflər üzrə məzmun xəttinə aid əsas və alt məzmun standartları:		
Sinif	Əsas məzmun standartı	Alt məzmun standartı
I	1.1 – şagird say və ədəd anlayışlarını, onlar arasındakı əlaqəni başa düşdüyünü nümayiş etdirir.	1.1.3 – şagird 20 dairəsində ədədləri oxuyur və yazır.
II	1.1 – şagird ədəd anlayışını, ədədin strukturunu, ədədlər arasındakı münasibətləri başa düşdüyünü nümayiş etdirir.	1.1.1 – şagird 100 dairəsində ədədləri oxuyur və yazır.
III	1.1 – şagird ədəd anlayışını, ədədin strukturunu, ədədlər arasındakı münasibətləri başa düşdüyünü nümayiş etdirir.	1.1.1 – şagird 1000 dairəsində ədədləri oxuyur və yazır.
IV	1.1 – şagird ədəd anlayışını, ədədin strukturunu, ədədlər arasındakı münasibətləri başa düşdüyünü və sadə kəsləri tanıdığını nümayiş etdirir.	1.1.1 – şagird 1000000 dairəsində ədədləri oxuyur və yazır.
V	1.1 – şagird ədədləri, onların müxtəlif formada verilməsini bilir və aralarındakı münasibətləri müəyyənləşdirir.	1.1.1 – şagird natural ədədləri oxuyur və yazır.
VI	1.1 – şagird ədədləri, ədədlərin müxtəlif formada verilməsini, onların arasındakı münasibətləri tətbiq edir.	1.1.1 – şagird tam ədədləri oxuyur və yazır.
VII	1.1 – şagird ədədləri, ədədlərin müxtəlif formada verilməsini, onların arasındakı münasibətləri tətbiq edir.	1.1.1 – şagird rəasional ədədləri oxuyur və yazır.
VIII	1.1 – şagird ədədləri, ədədlərin müxtəlif formada verilməsini, onların arasındakı münasibətləri tətbiq edir.	1.1.1 – şagird irrasional (kvadrat kökalma ilə təyin olunan) ədədləri oxuyur və yazır.
IX	1.1 – şagird ədədləri, ədədlərin müxtəlif formada verilməsini, onların arasındakı münasibətləri tətbiq edir.	1.1.1 – şagird həqiqi ədədləri oxuyur və yazır.

əsas məzmun standartlarının, demək olar ki, eyni məzmununda tərtib olunduqları, sabit qaldıqları, lakin onların müvafiq alt məzmun standartlarının siniflər (və ya səviyyələr) üzrə “qismən” dəyişdiyi, başqa sözlə, ikinci sinifdən başlayaraq hər bir alt məzmun standartının özündən əvvəlki üzərində qurulduğu və onu inkişaf etdirdiyi – üfüqi istiqamətdə genişləndiyi, şaquli istiqamətdə dərinləşdiyi görünür. Daha dəqiq desək, şagird birinci sinifdə 20 dairəsində ədədlərlə tanış olduğu, onları onluq və təklidlərə ayırmaqla yazmağı və oxumağı nümayiş etdirmək bacarıqlarına yiyələndiyi halda, ikinci sinifdə bu proses 100, üçüncü siniflərdə 1000, dördüncü sinifdə isə 1000000 dairəsində həyata keçirilir. V sinifdən ədəd anlayışının sistemli şəkildə öyrədilməsinə başlanılır: şagirdlər V sinifdə natural, VI sinifdə tam, VII sinifdə rəşional, VIII sinifdə irrasional, IX sinifdə həqiqi ədədləri öyrənirlər. Bu zaman təlim prosesi asandan çətinə, sadədən mürəkkəbə didaktik prinsipinə əməl olunmaqla qurulur. Şagird ardıcıl tədris illərində (nəticədə) ədəd anlayışının genişləndirilməsi ilə yaxından

tanış olur, onların mərtəbələrə (təklidlərə, onluqlara, yüzliklərə) və siniflərə ayrılmasını öyrənir, yazılmasını, oxunmasını və aralarındakı qarşılıqlı əlaqələri mənimsəyir.

Aşağıda şagirdin eyni məzmun xətti-nə aid əsas məzmun standartının müxtəlif siniflər üzrə eyni məzmunlu alt məzmun standartları əsasında fəaliyyətinin izlənilməsi (bacarıq səviyyəsinin qiymətləndirilməsi) üçün tərtib olunmuş rubrik nümunələri verilir və onların səviyyələrində əlaqənin yaradılması təklif olunur:

Məzmun xətti: I. Ədədlər və əməllər.

I sinif üzrə: **a)** əsas məzmun standartı: 1.1; **b)** alt məzmun standartı: 1.1.3.

Məzmun standartı üzrə təlim məqsədi: 1.1.3 – şagird 20 dairəsində ədədləri oxumağı və yazmağı nümayiş etdirir.

Qiymətləndirmə aspekti: təqdimetmə

I sinifdə təhsilalanın 1.1.3 alt məzmun standartı üzrə müəyyən olunmuş təlim məqsədi əsasında təyin edilən qiymətləndirmə aspekti üzrə fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün rubrik:

I səviyyə	Müəllimin köməyi ilə 20 dairəsində verilmiş ədədi əyani vəsait və təsvirlərdən istifadə etməklə bir onluq və təklidlərə ayırır və oxuyur.
II səviyyə	20 dairəsində verilən ədədi müxtəlif əyani vəsaitlərin köməyi ilə bir onluq və təklidlərə ayırır, oxuyur və yazır.
III səviyyə	20 dairəsində rəqəmlərlə və sözlərlə verilmiş ədədləri onluq və təklidlərə ayırmağı, oxumağı, yazmağı və müəyyən situasiyalarda istifadə etməyi nümayiş etdirir.
IV səviyyə	20 dairəsində ədədləri onluq və təklidlərə ayırmağı (və əksinə), oxumağı, yazmağı, onlardan müxtəlif situasiyalarda istifadə etməyi nümayiş etdirir və şərh verir.

II sinif üzrə: **a)** əsas məzmun standartı: 1.1; **b)** alt məzmun standartı: 1.1.1.

Məzmun standartı üzrə təlim məqsədi: 1.1.1 – şagird 100 dairəsində ədədləri oxumağı və yazmağı nümayiş etdirir.

Qiymətləndirmə aspekti: nümayişetmə

II sinifdə təhsilalanın 1.1.1 alt məzmun standartı üzrə müəyyən olunmuş təlim məqsədi əsasında təyin edilən qiymətləndirmə aspekti üzrə fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün rubrik:

I səviyyə	20 dairəsində ədədləri onluq və təklidlərə ayırır, oxuyur və yazır. Müəllimin köməyi ilə 100 dairəsində verilən ədədi onluq və təklidlərə ayırır, oxuyur və yazır.
II səviyyə	100 dairəsində verilən ədədi onluq və təklidlərə ayırır, oxuyur və yazır.
III səviyyə	100 dairəsində ədədi onluq və təklidlərlə ifadə etməyi, oxumağı, yazmağı və lazımi situasiyalarda istifadə etməyi nümayiş etdirir.
IV səviyyə	100 dairəsində ədədləri onluq və təklidlərlə ifadə etməyi, oxumağı, yazmağı, müxtəlif situasiyalarda məqsədəuyğun istifadə etməyi nümayiş etdirir və izahat verir.

III sinif üzrə: **a)** əsas məzmun standartı: 1.1; **b)** alt məzmun standartı: 1.1.1.

Məzmun standartı üzrə təlim məqsədi: 1.1.1 – şagird 1000 dairəsində ədədləri oxumağı və yazmağı nümayiş etdirir.

Qiymətləndirmə aspekti: nümayişetmə

III sinifdə təhsilalanın 1.1.1 alt məzmun standartı üzrə müəyyən olunmuş təlim məqsədi əsasında təyin edilən qiymətləndirmə aspekti üzrə fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün rubrik:

I səviyyə	100 dairəsində verilən ədədləri onluq və təklidlərə ayırır, oxuyur və yazır. Müəllimin köməyi ilə 1000 dairəsində verilən ədədi mərtəbələrə ayırır, oxuyur və yazır.
II səviyyə	1000 dairəsində verilən ədədi mərtəbələrə ayırır, oxuyur və yazır.
III səviyyə	1000 dairəsində ədədi mərtəbələrə ayırmağı, oxumağı, yazmağı və müəyyən situasiyalarda istifadə etməyi nümayiş etdirir.
IV səviyyə	1000 dairəsində ədədləri mərtəbələrə ayırmağı, oxumağı, yazmağı, müxtəlif situasiyalarda istifadə etməyi nümunələr əsasında nümayiş etdirir və izahat verir.

IV sinif üzrə: **a)** əsas məzmun standartı: 1.1; **b)** alt məzmun standartı: 1.1.1.

Məzmun standartı üzrə təlim məqsədi: 1.1.1 – şagird 1000000 dairəsində ədədləri oxumağı və yazmağı nümayiş etdirir.

Qiymətləndirmə aspekti: nümayişetmə

IV sinifdə təhsilalanın 1.1.1 alt məzmun standartı üzrə müəyyən olunmuş təlim məqsədi əsasında təyin edilən qiymətləndirmə aspekti üzrə fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün rubrik:

I səviyyə	1000 dairəsində ədədləri mərtəbələrə ayırır, oxuyur və yazır. Müəllimin köməyi ilə 1000000 dairəsində verilən ədədi siniflərə ayırır, oxuyur və yazır.
II səviyyə	1000000 dairəsində verilən ədədi siniflərə ayırır, oxuyur və yazır.
III səviyyə	1000000 dairəsində ədədi siniflərə ayırmağı, oxumağı və yazmağı nümunə əsasında nümayiş etdirir.
IV səviyyə	1000000 dairəsində ədədləri siniflərə ayırmağı, oxumağı və yazmağı müxtəlif situasiyalarda nümayiş etdirir, zəruri izah verir.

V sinif üzrə: **a)** əsas məzmun standartı: 1.1; **b)** alt məzmun standartı: 1.1.1.

Məzmun standartı üzrə təlim məqsədi: 1.1.1 – şagird natural ədədləri oxumağı və yazmağı nümayiş etdirir.

Qiymətləndirmə aspekti: nümayişetmə

V sinifdə təhsilalanın 1.1.1 alt məzmun standartı üzrə müəyyən olunmuş təlim məqsədi əsasında təyin edilən qiymətləndirmə aspekti üzrə fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün rubrik:

I səviyyə	1000000 dairəsində ədədləri siniflərə ayırır, oxuyur və yazır. Müəllimin köməyi ilə natural ədədin tərifini söyləyir, rəqəmlərlə verilən natural ədədi siniflərə ayırır, oxuyur və yazır.
II səviyyə	Rəqəmlərlə verilən natural ədədi siniflərə ayırır, oxuyur, yazır, sözlərlə verilmiş natural ədədi müəllimin köməyi ilə rəqəmlərlə yazır.
III səviyyə	Rəqəmlərlə və sözlərlə verilən natural ədədi siniflərə ayırmaqla oxumağı və yazmağı nümayiş etdirir.
IV səviyyə	Rəqəmlərlə və sözlərlə verilən natural ədədləri siniflərə ayırmağı, oxumağı, yazmağı və müxtəlif situasiyalarda onlardan istifadəni nümunələr əsasında nümayiş etdirir və izahat verir.

VI sinif üzrə: **a)** əsas məzmun standartı: 1.1; **b)** alt məzmun standartı: 1.1.1.

Məzmun standartı üzrə təlim məqsədi: 1.1.1 – şagird tam ədədləri oxumağı və yazmağı nümayiş etdirir.

Qiymətləndirmə aspekti: nümayişetmə

VI sinifdə təhsilalanın 1.1.1 alt məzmun standartı üzrə müəyyən olunmuş təlim-

məqsədi əsasında təyin edilən qiymətləndirmə aspekti üzrə fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün rubrik:

I səviyyə	Natural ədədlərin tərifini söyləyir, onları siniflərə ayırır, oxuyur və yazır. Müəllimin köməyi ilə tam ədədlər çoxluğunun tərifini söyləyir, verilən tam ədədi oxuyur.
II səviyyə	Verilən tam ədədi oxuyur, sözlərlə verilən tam ədədi müəllimin köməyi ilə rəqəmlərlə yazır.
III səviyyə	Rəqəmlərlə və sözlərlə verilən istənilən tam ədədi oxumağı və yazmağı nümayiş etdirir.
IV səviyyə	Rəqəmlərlə və sözlərlə verilən tam ədədlərin siniflərə ayrılmasını, oxunmasını və yazılmasını müxtəlif nümunələr əsasında şərh edir.

VII sinif üzrə: **a)** əsas məzmun standartı: 1.1; **b)** alt məzmun standartı: 1.1.1.

Məzmun standartı üzrə təlim məqsədi: 1.1.1 – şagird rəasional ədədləri oxumağı və yazmağı nümayiş etdirir.

Qiymətləndirmə aspekti: nümayişetmə

VII sinifdə təhsilalanın 1.1.1 alt məzmun standartı üzrə müəyyən olunmuş təlim məqsədi əsasında təyin edilən qiymətləndirmə aspekti üzrə fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün rubrik:

I səviyyə	Tam ədədlərin tərifini söyləyir, onları oxuyur və yazır. Müəllimin köməyi ilə rəasional ədədin tərifini söyləyir və verilən rəasional ədədi oxuyur.
II səviyyə	Verilən rəasional ədədi oxuyur, sözlərlə verilmiş rəasional ədədi müəllimin köməyi ilə rəqəmlərlə yazır.
III səviyyə	Rəqəmlərlə və sözlərlə verilən rəasional ədədi oxumağı və yazmağı nümunə əsasında nümayiş etdirir.
IV səviyyə	Rəqəmlərlə və sözlərlə verilən rəasional ədədlərin oxunmasını və yazılmasını müxtəlif nümunələr əsasında şərh edir.

VIII sinif üzrə: **a)** əsas məzmun standartı: 1.1; **b)** alt məzmun standartı: 1.1.1.

Məzmun standartı üzrə təlim məqsədi: 1.1.1 – şagird irrəasional (kvadrat kökalma ilə təyin olunan) ədədləri oxumağı və yazmağı nümayiş etdirir.

Qiymətləndirmə aspekti: nümayişetmə

VIII sinifdə təhsilalanın 1.1.1 alt məzmun standartı üzrə müəyyən olunmuş təlim məqsədi əsasında təyin edilən qiymətləndirmə aspekti üzrə fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün rubrik:

I səviyyə	Rasional ədədlərin tərifini söyləyir, onları oxuyur, yazır. Müəllimin köməyi ilə verilən irrasional (kvadrat kökalma ilə təyin olunan) ədədi oxuyur.
II səviyyə	Verilən irrasional ədədi oxuyur, sözlərlə verilən irrasional (kvadrat kökalma ilə təyin olunan) ədədi müəllimin köməyi ilə rəqəmlərlə yazır.
III səviyyə	Rəqəmlərlə və sözlərlə verilən istənilən irrasional (kvadrat kökalma ilə təyin olunan) ədədi oxumağı və yazmağı nümayiş etdirir.
IV səviyyə	İrrasional (kvadrat kökalma ilə təyin olunan) ədədlərin oxunmasını və yazılmasını müxtəlif nümunələr əsasında şərh edir.

IX sinif üzrə: **a)** əsas məzmun standartı: 1.1; **b)** alt məzmun standartı: 1.1.1.

Məzmun standartı üzrə təlim məqsədi: 1.1.1 – şagird həqiqi ədədləri oxumağı və yazmağı nümayiş etdirir.

Qiymətləndirmə aspekti: nümayişetmə

IX sinifdə təhsilalanın 1.1.1 alt məzmun standartı üzrə müəyyən olunmuş təlim məqsədi əsasında təyin edilən qiymətləndirmə aspekti üzrə fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün rubrik:

I səviyyə	İrrasional ədədin tərifini söyləyir, kvadrat kökalma ilə təyin olunan ədədi oxuyur və yazır. Müəllimin köməyi ilə verilən həqiqi ədədi oxuyur.
II səviyyə	Rəqəmlərlə verilən həqiqi ədədi oxumağı, sözlərlə verilən həqiqi ədədi isə müəllimin köməyi ilə rəqəmlərlə yazır.
III səviyyə	Rəqəmlərlə və sözlərlə verilmiş həqiqi ədədi oxumağı və yazmağı nümayiş etdirir.
IV səviyyə	Rəqəmlərlə və sözlərlə verilmiş həqiqi ədədlərin oxunmasını və yazılmasını müxtəlif nümunələr əsasında şərh edir.

Yeni təhsil standartı və proqramları (kurikulumları) tətbiq olunan siniflərdə aparılan müşahidə və təhlillər nəticəsində müəllimlərin əksər hissəsinin riyaziyyatdan 1.1 əsas məzmun standartının 1.1.1 alt məzmun standartları üzrə təlim məqsədlərinə uyğun qiymətləndirmə aspekti əsasında müxtəlif siniflər üzrə rubriklər hazırladıqları zaman siniflər (səviyyələr)arası əlaqəni nəzərə almadıqları, onu inkişaf etdirmədikləri aydın olmuşdur.

Biz şagirdin eyni məzmun xəttinə aid əsas məzmun standartının müxtəlif siniflərə aid müvafiq alt məzmun standartları üzrə

fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün rubriklərin əsas məzmun standartı → I (II, III, ..., X) sinif üzrə alt məzmun standartı → təlim məqsədi → qiymətləndirmə aspekti → qiymətləndirmə səviyyələri (rubrik) → II (III, IV, ..., XI) sinifə aid alt məzmun standartı → təlim məqsədi → qiymətləndirmə aspekti → qiymətləndirmə səviyyələri (rubrik, bu halda əvvəlki sinfin səviyyəsi nəzərə alınır) → ... alqoritmi əsasında hazırlanmasını və onların siniflər üzrə səviyyələri arasında əlaqənin aşağıdakı cədvəl əsasında qurulmasını təklif edirik:

Sınıf	Səviyyələr																		
I	I	II	III	IV															
II				I	II	III	IV												
III							I	II	III	IV									
IV										I	II	III	IV						
V												I	II	III	IV				
VI														I	II	III	IV		
...																		I	II

Göründüyü kimi, "I. Ədədlər və əməllər" məzmun xəttinin 1.1 əsas məzmun standartının I-IX siniflər üzrə eyni alt məzmun standartlarını nəzərdən keçirdikdə ikinci sinifdən başlayaraq hər sonrakı sinifdə reallaşdırılan alt məzmun standartının özündən əvvəlki sinifdə reallaşdırılmış məzmun standartının horizontal və vertikal davamı olduğu aydın olur. Bu baxımdan ardıcıl siniflər üzrə şagirdin fəaliyyətinin alt məzmun standartları üzrə qiymətləndirilməsi üçün tərtib olunan rubriklərin səviyyələrinin ikinci sinifdən başlayaraq hər sonrakı sinifdə təhsilalanın bacarıq səviyyəsinin onun əvvəlki sinifdə nail olmalı olduğu bacarıq səviyyəsinin nəzərə alınmaqla tərtib olunmasını məqsəduyğun hesab edirik. Biz göstərilənləri nəzərə alaraq, şagirdin II (III-XI) sinifə aid I səviyyə üzrə bacarıq səviyyəsinin onun I (II-X) sinifdə nail olmalı olduğu ən yüksək (IV) bacarıq səviyyəsi ilə eyni olmasını təklif edirik (bununla belə, ikinci sinifdən başlamaqla, müəllim sinifdə təhsil alan şagirdlərin ümumi bilik və bacarıq səviyyəsindən asılı olaraq sonrakı sinifdə şagirdin I səviyyə üzrə bacarıq səviyyəsini onun əvvəlki sinifdə nail olmalı olduğu III (və ya II) bacarıq səviyyəsini də

qəbul edə bilər). Bu, həqiqətən belə də olmalıdır. Ona görə ki, riyaziyyatın tədrisində horizontal və vertikal əlaqə nəzərə alınır və hər sonrakı (məsələn, ikinci) sinifdə öyrənilənlər əvvəlki (birinci) sinifdə öyrənilənlərin horizontal və vertikal davamı kimi verilir. Biz təlim prosesində şagirdin qiymətləndirilən bacarıqlarının səviyyələrinin düzgün müəyyən olunmasını təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə ciddi təsir edən mühüm amil hesab edirik.

Qeyd edək ki, bu məsələ ibtidai təhsil səviyyəsində çox sadə şəkildə öz həllini tapdığı halda, bəzən ümumi orta və tam orta təhsil səviyyələrində müəyyən çətinliklərlə qarşılaşmalı oluruq. Belə ki, müəyyən mənada ibtidai təhsil səviyyəsində şagirdləri birinci sinifdə qəbul edən müəllim onlarla dörd il ardıcıl təmasda olduğu üçün (onlara nəyi hansı səviyyədə öyrətdiyini və onların hansı sinifdə hansı səviyyədə bilik əldə etdiklərini, hansı səviyyədə bacarıqlara yiyələndiyini bildiyi üçün) hər növbəti dərs ilində onların fəaliyyətini izləyərkən əvvəlki sinifdə bacarıq səviyyələrini nəzərə alır, yeni (sonrakı) sinifdə onu düzgün müəyyən edə bilir. Bu baxımdan ümumi və tam orta təhsil səviyyələrində dərs aparən fənn müəllimlərinin şagirdlərin əvvəlki təhsil səviyyələrində və ya siniflərdə hansı məz-

mun xətti üzrə hansı bilik və bacarıqlara nail olmalı olduğunu bildirən əsas məzmun standartlarının müvafiq alt standartları üzrə nail olmalı olduqları bilik və bacarıq səviyyələrini barədə məlumatlı olmalarını zəruri hesab edirik.

Məqalənin aktuallığı. Məqalə ümumi təhsil məktəblərinin yeni təhsil standartı və proqramları (kurikulumları) tətbiq olunan siniflərində riyaziyyatdan şagirdin fəaliyyətinin əsas məzmun standartının müvafiq alt standartları (ardıcıl siniflər) üzrə izlənilməsi və bacarıq səviyyəsinin qiymətləndirilməsi üçün rubriklərin hazırlanması zamanı fənn üzrə horizontal və vertikal əlaqənin nəzərə alınmasına həsr edilmişdir.

Məqalənin elmi yeniliyi. Məqalədə ilk dəfə olaraq riyaziyyatdan şagirdin fəaliyyətinin izlənilməsi üçün rubrik tərtib edərək əsas məzmun standartının əvvəlki sinif(lər)də reallaşdırılmış müvafiq alt məzmun standart(lar)ı üzrə bacarıq səviyyələrinin nəzərə alınması üçün model təklif olunur.

Rəyçi: dos. İ.Cavadov

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Ümumtəhsil məktəblərinin I-IV sinifləri üçün fənn kurikulumları. Bakı, 2008.
2. Azərbaycan Respublikasının ümumi təhsil sistemində Qiymətləndirmə Konsepsiyası. Bakı, 2009.
3. Ümumi təhsilin fənn standartları (I-XI siniflər). Bakı, 2012.
4. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası.// Azərbaycan məktəbi, 2013, № 5.
5. Ümumi təhsil məktəblərində mək-

təbdaxili qiymətləndirmənin aparılmasına dair müvəqqəti Təlimat. Bakı, 2013.

6. Шакиров Р., Кадыралиева М., Сахарова Г., Буркитова А. Формативное оценивание на уроках математики. Практическое пособие для учителя. Бишкек: Билим, 2012.

Н.Махмудов

Об оценивании деятельности учащегося по стандартам основного содержания

Резюме

В этой статье впервые предлагается новый подход к подготовке (разработке) уровней способности для оценивания деятельности учащегося на основе подстандартов одного и того же стандарта содержания по классам. В таком случае рекомендуется принимать во внимание уровни способностей относительно подстандартам основного стандарта предыдущих классов. В статье также приведены примеры.

N.Mahmudov

About the assessment of student's activity according the main content standards

Summary

It is the first article that suggests the new approach to preparing skill levels for assessment of pupil's activity in grades according the same main content standard and substandards. Therefore it is recommended to take into account the skill levels on appropriate substandards according the main content standard of previous grades. There are also given some samples in the article.